

RIYAZIYYATDA RIYAZİ MODELLEŞDİRMƏNİN KONSEPTUAL ƏSASLARI

SƏRMAYƏ ASLAN QIZI HƏZİYEVA

Azərbaycan Dövlər Pedaqoji Universiteti

Riyazi məsələlərin komputer həllinin realizə olunmasının başlanğıc mərhələsi, riyazi məsələnin qoyuluşu, müvafiq ruyazi modelin işlənilib hazırlanması və onun həlli üsullarının seçilməsi ilə bağlıdır. Həmin məsələlərin qoyuluşu, ilk öncə konkret situasiya ilə bağlı empirik verilənlərin riyazi işlənməsini nəzərdə tutur. Sonrakı addım verilən situasiyanın riyazi modelinin qurulması ilə bağlıdır. Özü-özlüyündə riyazi model baxılan situasiyanın riyazi təsviri olub, müvafiq riyazi vasitələrlə və uyğun məntiqi metod və üsulların tətbiqi əsasında realizə olunur. Praktikada hər bir konkret halda, baxılan prosesin riyazi modelinin qurulması, məlum riyazi metod və vasitələrin seçilməsini nəzərdə tutur. Belə ki, qurulmuş riyazi modelin məlum riyazi modelleşdirmə sinfinə gətirilməsi, işlənilib-hazırlanmış mövcud həll üsulunun tətbiqi üçün əsas yaradır. Beləliklə riyazi məsələnin komputerdə həllinin başlanğıc mərhələsi realizə edilmiş olur. Bu qaydada qurulmuş riyazi modelin başlıca xüsusiyyəti, baxılan konkret hadisənin, prosesin modelini qurmaqla, bu prosesdəki qarşılıqlı əlaqə və münasibətlərin müəyyənləşdirilməsinin təmin edilməsidir. Tədqiq edilən prosesin riyazi təsvirinin-modelinin qurulması, özü-özlüyündə riyazi məsələnin komputer həlli əsasında tədqiq olunan prosesin əlaqə və münasibətlərinin müəyyənləşdirilməsinə zəmin yaradır. Ümumiyyətlə, riyazi modelleşdirmə prosesi dörd mərhələdə realizə olunur. Riyazi modelleşdirmədə, birinci mərhələdə modelin əsas elementləri arasında qarşılıqlı əlaqə yaradan qanunauyğunluqlar ifadə edilir. Bu mərhələdə öyrənilən hadisəyə dair məlumatlar, onlar arasındakı qarşılıqlı əlaqələr öyrənilir və riyazi terminlərlə ifadə olunur.

İkinci mərhələdə riyazi modelleşdirmə nəticəsində alınan riyazi məsələ araşdırılır. Bu mərhələdə alınan riyazi məsələnin araşdırılması adekvat riyazi aparatın yaradılmasını şərtləndirir .

Üçüncü mərhələdə qəbul edilmiş modelin empirik yoxlanması icra olunur. Burada müşahidələr əsasında alınan nəticələrin, modelin nəzəri nəticələrinə uyğunluğu araşdırılır. Nəzəri nəticələr eksperimentlər əsasında alınan nəticə-lərdən az xəta ilə fərqlənsə, qurulmuş model qəbul olunur.

Dördüncü mərhələdə, verilənlər əsasında model təhlil olunur və təkmilləşdirilir, qəbul edilmiş təxmini həll isə eksperimentlərin aparılması ilə daha da dəqiqləşdirilir.

Ədəbiyyat

1. Бурцева Е.Т. Педагогические условия развития инновационных процессов в профессиональном образовании. - М., 1999.- 220 с.
2. С.Д.Шапорев. Информатика. Теоретический курс и практические занятия: учеб.для студентов вузов. / СПб. БХВ-Петербург, 2008. 195 с.